

Фінансові ресурси домашніх господарств: проблеми формування і використання

Висвітлені проблеми розвитку домашніх господарств в Україні, визначені особливості формування фінансових відносин домогосподарств з іншими суб'єктами ринкової економіки. Основна увага приділена дослідженню джерел формування фінансових ресурсів домашніх господарств та обґрунтуванню напрямів підвищення ефективності їх використання з позицій інтересів власників і національної економіки загалом.

Ключові слова: фінансові ресурси, домашні господарства, доходи, витрати, заощадження

Постановка і оцінка розробленості проблемних питань. Серед пріоритетних напрямів забезпечення розвитку національної економіки у посткризовий період виділені питання, пов'язані з підвищенням повноти та ефективності використання внутрішніх фінансових ресурсів усіх суб'єктів господарювання. Розглядаючи з цих позицій структуру фінансових ресурсів основних учасників ринкових відносин в Україні, слід виділити особливі роль і функції домашніх господарств як суб'єктів господарювання, які створюють потужний фінансовий ресурс не тільки для задоволення потреб у забезпеченні власної життєдіяльності, а й для розвитку національної економіки загалом. З досвіду зарубіжних країн відомо, що результати фінансової діяльності домашніх господарств є реальним фундаментом для забезпечення ефективного розвитку національної економіки: чим вищий фінансовий ресурс домашніх господарств країни, тим вищий рівень фінансової стійкості її національної економіки, здатності протистояти фінансовим ризикам і кризовим ситуаціям зовнішнього та внутрішнього характеру.

В Україні, незважаючи на те, що загальна кількість домашніх господарств на теперішній час складає майже 17 млн. одиниць, їх фінансові ресурси та можливості в забезпеченні ефективного розвитку національної економіки залишаються малодослідженими.

Необхідність поглибленого вивчення фінансових можливостей домашніх господарств у забезпеченні розвитку економіки знайшла висвітлення в багатьох публікаціях, аналітичний огляд яких дозволяє констатувати багатоаспектність та складність проблемних питань, відсутність системного підходу до їх вивчення. Більшість публікацій носить фрагментарний характер, спрямований на висвітлення окремих аспектів проблем, пов'язаних з ефективністю функціонування домашніх господарств в Україні. Зокрема: проблеми оподаткування фізичних осіб знайшли висвітлення в публікаціях В. Андрущенка, А. Крисоватого, І. Луїної, С. Юшко; окремі аспекти фінансової поведінки населення при виборі напрямів використання власних доходів, капіталів знайшли обґрунтування в наукових працях Л. Алексеєнко, Т. Кізими, В. Федосова, С. Юрія; проблеми соціального захисту висвітлені в дослідженнях Е. Лібанової, О. Поплавської, У. Садової;

принципи диференціації домашніх господарств за рівнем доходів, витрат та кількістю дітей визначаються чинним законодавством України. Досить часто доходи і витрати домашніх господарств пов'язуються з доходами і витратами населення країни в цілому, що призводить до суперечностей в оцінці їх фінансових ресурсів.

Слід врахувати, що домашні господарства в силу своєї масовості і тісної взаємодії з усіма іншими суб'єктами ринкової економіки активно впливають як на їхній розвиток, так і на розвиток національної економіки загалом, формуючи особливий спектр фінансових відносин між ними. Активність і ефективність їх впливу залежить від великої кількості різноспрямованих факторів і умов, що потребує не тільки їх поглибленого вивчення, а й розроблення заходів, спрямованих на оптимізацію фінансових ресурсів домашніх господарств.

Мета даної статті полягає у виявленні слабких місць у формуванні і використанні фінансових ресурсів домашніх господарств в Україні та обґрунтуванні заходів, спрямованих на зниження їх негативного впливу на розвиток вітчизняної економіки.

Виклад результатів дослідження. Інформаційна база, на основі якої визначаються і оцінюються фінансові ресурси домашніх господарств та напрями їх використання, побудована за методологією міжнародних стандартів і введена в систему статистичної звітності України, починаючи з 1999 р. [1]. Підставою для визначення фінансових результатів виробничо-господарської діяльності домашніх господарств слугують вибіркові дослідження їх певної кількості, які в цілому формують репрезентативність отриманої інформації, на базі якої визначається середньостатистична величина фінансових ресурсів, що припадає на одне домашнє господарство в Україні. Основними показниками, на основі розрахунку яких аналізуються результати їх фінансової діяльності, визначені такі: кількість домашніх господарств, чисельність осіб, що входять до складу одного домашнього господарства, доходи, витрати та заощадження домашніх господарств.

Загальна схема, що характеризує структуру фінансових ресурсів домашніх господарств (рис. 1), свідчить про наступне. Основними джерелами формування фінансових ресурсів домашніх господарств є заробітна плата, пенсії, доходи від підприємницької діяльності та самозайнятості, продажу сільськогосподарської продукції особистого і домашнього майна, нерухомості, допомоги, пільги, субсидії, стипендії інші види грошових та негрошових доходів.

Витрати і заощадження характеризують напрями використання нагромаджених доходів. За їх цільовим призначенням прийнято виділяти сукупні витрати, в тому числі на споживання, витрати на особисте підсобне господарство, допомогу родичам тощо. Згідно з офіційною статистичною звітністю, заощадження – це частина доходів, які домашні господарства на визначений період часу не використали для споживчих потреб і отримання послуг, а нагромаджували з метою використання у перспективі. Вони входять до складу сукупних витрат. Але в даному випадку вони виділені в окрему групу як заощадження. Останні запропоновано розподіляти на організовані, які виступають у формі фінансових активів з метою отримання від реалізації майбутніх доходів або отримання додаткових благ,

Рис. 1. Структура фінансових ресурсів домашніх господарств

і неорганізовані, які в силу різних причин не обліковуються в офіційній економіці і не враховуються в статистичній звітності.

Аналіз вищеперелічених показників за 2005–2012 рр. (табл. 1) дозволяє виділити такі тенденції щодо розвитку домашніх господарств та формування їхніх фінансових ресурсів.

1. При поступовому зниженні загальної кількості домашніх господарств та загальної чисельності осіб, що входять до складу одного господарства, спостерігаються досить високі темпи зростання фінансових результатів їх діяльності. Зокрема, за період 2005–2012 рр. грошові доходи домашніх господарств збільшились у 3,2, витрати – у 2,9, а заощадження – у 4,85 разу.

2. Нагромадження домогосподарствами доходів та рівень використання витрат на споживання та заощадження перебуває в прямій залежності не тільки від економічного стану в державі, а й соціальних і демографічних факторів, що забезпечують економічний розвиток країни. Зокрема, зниження кількості населення і загострення демографічної ситуації в Україні знайшли відбиття в спадній тенденції щодо зниження кількості домашніх господарств та зменшення осіб, що входять до їх складу.

Таблиця 1

Заощадження домогосподарств в Україні (млрд. грн.)

	Роки							
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Кількість домогосподарств (млн. одиниць)	17,54	17,42	17,34	17,20	17,10	17,05	17,02	16,98
Середній розмір домогосподарства, осіб	2,61	2,60	2,60	2,60	2,6	2,59	2,11	2,11
Грошові доходи	240,18	295,04	372,83	524,52	547,77	639,67	705,31	772,08
Грошові витрати	205,80	240,38	286,71	416,03	443,19	506,29	572,09	605,37
Заощадження	34,37	54,66	86,12	108,49	104,59	133,38	133,22	166,72

* Складено за даними: Витрати і ресурси домогосподарств України у 2005–2012 рр. (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) : стат. зб. – К. : Держкомстат України.

3. Світова фінансова криза негативно вплинула на результати фінансової діяльності домогосподарств, знизивши темпи приросту доходів, видатків і заощаджень (рис. 2). При цьому відбулись якісні зміни в пропорціях між досліджуваними показниками. Проблема в тому, що специфіка фінансової поведінки домашніх господарств як суб'єктів економіки формується під впливом багатьох об'єктивних і суб'єктивних факторів. В умовах кризової ситуації різко знизились темпи приросту заощаджень, доходів і витрат на забезпечення життєдіяльності осіб, що входять до складу домогосподарств.

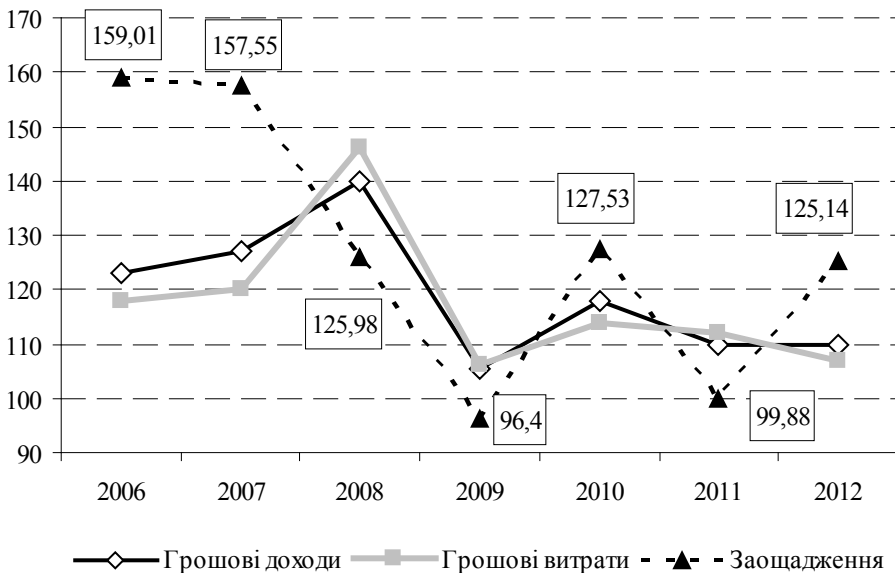

Рис. 2. Темпи росту грошових доходів, витрат, заощаджень домашніх господарств в Україні у 2006–2012 рр.

Ситуація почала дещо вирівнюватись, тільки починаючи з 2012 р.

Оцінюючи в цілому фінансові результати функціонування домогосподарств в Україні за досліджуваний період, слід констатувати не тільки високі темпи зростання доходів і витрат, а й випереджувальні темпи зростання їхніх заощаджень. Достатньо зазначити, що величина заощаджень домашніх господарств у 2012 р. складала 166,72 млрд. грн. Саме цю частину невикористаних (відкладених на майбутнє) доходів домашніх господарств важливо розглядати з двох позицій: як потенційний фінансовий ресурс домашніх господарств, спрямований на зростання їх благоустрою, підвищеного задоволення матеріальних і нематеріальних потреб та як потенційний ресурс суспільства, який може бути спрямованим на забезпечення зростання національної економіки.

Порівняння величини доходів і витрат, які припадають на одне домашнє господарство в Україні і в європейських державах, свідчить про незіставність результатів, оскільки вони функціонують у різних системах і умовах. Однак наявність ідентичної структури доходів і витрат (оскільки вони сформовані за міжнародними стандартами) дозволила сконцентрувати увагу на основних причинах, які не тільки гальмують розвиток домашніх господарств в Україні, а й знижують можливість їх впливу на розвиток національної економіки.

Так, у структурі сукупних фінансових ресурсів домашніх господарств (табл. 2) найбільша частка (50,9%) за 2012 р. належить оплаті праці. Спостерігаються незначні темпи зростання її частки в загальних обсягах доходів при високих темпах зростання її величини в 3,47 разу у порівнянні з 2005 р. Проте величина оплати праці в Україні є, як відомо, майже найнижчою в Європі. Крім того, за оцінками фахівців до 40% заробітної плати в Україні виплачується в «конвертах», тобто ця частина оплати праці не враховується в офіційній статистиці і занижує реальну ситуацію в сфері оплати праці домашніх господарств. Розв'язання проблемних питань щодо підвищення частки оплати праці в сфері доходів домогосподарств слід шукати, на наш погляд, у площині зниження податкового навантаження на фонд оплати праці підприємств, підвищення контролю за дотриманням чинного законодавства щодо оплати праці і підвищення відповідальності посадових осіб за їх порушення.

Вагому частку в складі сукупних ресурсів домашніх господарств складають пенсії – понад 23,3% від загальної суми станом за 2012 р. За досліджуваний період їх величина збільшилась в 3,36 разу, що свідчить про позитивність динамічних змін у сфері пенсійного забезпечення населення України. Однак слід звернути увагу на суперечливість внутрішніх процесів, пов'язаних із формуванням і виплатою пенсій в Україні. Зокрема, проведення пенсійної реформи в Україні не дало очікуваних результатів. Навпаки, загострились питання, пов'язані із забезпеченням вчасної виплати пенсій, зростанням пенсійного віку, обґрунтуванням раціональних пропорцій між максимальною і мінімальною величиною пенсій тощо. Розв'язання зазначених проблем, пов'язаних із пенсійним забезпеченням, потребує продовження реформування цієї складової доходів домашніх господарств.

Особливої уваги заслуговують джерела формування доходів домашніх господарств за рахунок здійснення ними підприємницької діяльності, самозайнятості, продажу сільськогосподарської продукції, продажу

Таблиця 2

Структура грошових доходів і сукупних ресурсів домогосподарств в Україні
(у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство)

Складові сукупних ресурсів домашніх господарств	Роки										
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012			
Оплата праці, грн.	606,70	780,17	1018,80	1427,63	1446,48	1660,05	1894,06	2107,66			
%	46,0	48,4	50,6	49,4	47,9	47,9	49,3	50,9			
Пенсії	288,52	340,65	414,89	597,24	684,55	790,56	856,88	971,55			
%	21,8	21,1	20,6	20,6	22,7	22,8	22,3	23,5			
Доходи від різних видів підприємницької діяльності та самозайнятості	137,92	154,72	193,41	283,16	270,47	370,03	348,19	332,17			
%	10,40	9,5	9,6	9,9	8,9	10,6	9,0	8,0			
Допомоги, пільги, субсидії, компенсаційні виплати, стипендії, грошова допомога, аліменти, інші грошові доходи	108,00	136,06	164,53	233,41	268,46	305,77	353,67	376,89			
%	8,2	8,6	8,2	8,0	9,0	8,8	9,3	9,2			
Усього грошових доходів	1141,14	1411,60	1791,63	2541,44	2669,96	3126,41	3452,80	3788,27			
%	86,4	87,6	89,0	87,9	88,5	90,1	89,9	91,6			
Усього негрошових доходів	120,97	132,78	147,51	181,37	222,00	250,79	268,07	244,60			
%	9,1	8,2	7,4	6,2	7,4	7,3	7,0	5,9			
Всього загальних доходів	1262,11	1544,38	1939,14	2722,81	2891,96	3377,20	3720,87	4032,87			
%	95,5	95,8	96,4	94,1	95,9	97,4	96,9	97,5			
Використання заощаджень, позики, повернені домогосподарству борги	59,33	67,29	72,96	170,03	123,29	91,92	120,85	101,36			
%	4,5	4,2	3,6	5,0	4,1	2,6	3,1	2,5			
Всього сукупних ресурсів	1321,44	1611,67	2012,10	2892,84	3015,25	3469,12	3841,72	4134,23			
%	100	100	100	100	100	100	100	100			

* Складено за даними: Витрати і ресурси домогосподарств України у 2005–2012 рр. (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) : стат. зб. – К. : Держкомстат України.

особистого домашнього майна, нерухомості, сільськогосподарської продукції тощо. На теперішній час частка доходів від зазначених операцій складає 8% від загальної суми сукупних ресурсів домогосподарств. При цьому спостерігається поступове зменшення таких доходів. Це свідчить про наявність двох негативних факторів, що знижують доходність зазначеної діяльності: низький рівень розвитку цивілізованих ринкових відносин у сфері продажу продукції і майна домашніх господарств, високий рівень корумпованості і тіньової економічної діяльності. Отже, шукати шляхи розв'язання проблемних питань доцільно в напрямках вдосконалення фінансових відносин між домашніми господарствами та іншими суб'єктами вітчизняної економіки.

Досить значну частку в доходах домашніх господарств складають допомоги, пільги, субсидії, компенсаційні виплати готівкою, стипендії, грошова допомога від родичів та інших осіб, аліменти, інші витрати. Разом вони складають 8,2% у 2005 р. і 9,2% у 2012 р. Важливо звернути увагу на те, що величина соціальної допомоги домашніх господарств має чітку тенденцію до зростання, незважаючи на збільшення оплати праці, пенсій та інших доходів. Дослідження також показали, що рівень доходів домашніх господарств та їх структура значною мірою залежать від економічного стану регіонів. Зокрема, в дотаційних регіонах спостерігається нижчий, ніж у середньому по Україні рівень доходів від оплати праці, продажу сільськогосподарської продукції та нерухомості. Натомість, значно вищий рівень надається соціальної допомоги та пільг [5]. Це свідчить про низькі фінансові можливості домашніх господарств та необхідність створення з боку держави сприятливих умов для забезпечення їх розвитку за рахунок зростання власного ресурсного потенціалу: підвищення оплати праці, розширення підприємницької діяльності та продажу власної продукції.

Аналіз структури грошових витрат домашніх господарств з 2005–2012 рр. (табл. 3) свідчить про те, що найбільша питома вага припадає на споживчі грошові витрати, які складають станом на 2012 р. 90% від загального обсягу грошових витрат. З них понад 50% припадає на продукти харчування, безалкогольні, алкогольні напої та тютюнові вироби. На одяг і взуття витрачається не більше 6,8%, житло, воду, електроенергію, газ – 10,1%. Неспоживчі грошові витрати складають 10,4% у 2005 р. і відповідно у 2012 – 10,0%. Дослідження також показали, що суттєвих змін у структурі грошових витрат домашніх господарств за аналізований період не відбулося, що свідчить про стабільність ситуації та відсутність грошових заощаджень у населення, здатних суттєво змінити її в напрямках зростання організованих заощаджень. Величина неорганізованих заощаджень населення, в тому числі і домашніх господарств, не обліковується, однак позитивно впливає на їх розвиток, сприяючи зростанню купівельної спроможності домогосподарств, забезпечуючи зайнятість у тіньовій економічній діяльності та підвищуючи можливість зростання заощаджень, тіньових доходів. Отже, важливо не тільки враховувати цю складову заощаджень з метою оцінки реальних результатів господарювання домогосподарств, а й розроблення заходів, спрямованих на підвищення організованих заощаджень.

Таблиця 3

Структура грошових витрат домогосподарств в Україні (у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, грн.)

	Роки									
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012		
Складові грошових витрат домашніх господарств										
Продукти харчування та безалкогольні напої, алкогольні напої, тютюнові вироби (продовольчі товари)	604,50	668,85	781,98	1136,69	1242,47	1431,74	1614,67	1675,18		
%	55,3	52,2	51,2	49,1	51,4	51,6	51,6	50,8		
Одяг і взуття	70,33	83,49	101,52	153,30	152,93	186,12	199,14	220,60		
%	6,5	6,5	6,6	6,6	6,4	6,8	6,3	6,7		
Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива	97,30	129,22	173,80	220,23	239,08	265,77	309,00	332,72		
%	8,5	10,0	11,4	9,5	9,9	9,6	9,9	10,1		
Інші споживчі товари та послуги	205,69	268,52	320,5	505,56	525,71	590,88	677,83	741,77		
%	18,90	21,0	20,9	21,8	21,7	21,2	21,8	22,4		
Споживчі грошові витрати	977,82	1150,08	1377,80	2015,78	2160,19	2474,51	2800,64	2970,27		
%	89,6	89,7	90,1	87,0	89,4	89,2	89,6	90,0		
Витрати на особисте підсобне господарство	28,71	31,74	32,57	47,45	47,81	55,54	64,70	66,06		
%	2,7	2,5	2,2	2,0	2,0	2,1	2,1	2,0		
Допомога родичам, іншим особам, аліменти	30,71	41,02	50,56	85,30	87,94	103,13	104,87	124,33		
%	2,8	3,2	3,3	3,7	3,7	3,7	3,4	3,7		
Купівля нерухомості, капітальний ремонт, будівництво житла та інших будівель	29,92	29,30	22,07	58,03	27,17	38,52	45,49	27,85		
%	2,8	2,3	1,5	2,5	1,2	1,4	1,4	0,9		
Купівля акцій, сертифікатів, валют, вклади до банків	22,71	29,22	41,83	105,85	85,55	94,57	101,67	104,31		
%	2,1	10,3	2,7	4,6	3,5	3,4	3,3	3,2		
Податки, збори, внески та інші витрати	0,92	1,20	3,74	4,80	6,47	6,81	7,32	7,36		
%	0,0	0,0	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2		
Неспоживчі грошові витрати	112,97	132,48	150,77	301,43	254,94	298,57	324,05	329,91		
%	10,4	9,9	13,0	10,6	10,8	10,8	10,4	10,0		
Всього грошових витрат	1090,79	1282,56	1528,57	2317,21	2415,13	2773,08	3124,69	3300,18		
%	100	100	100	100	100	100	100	100		

* Складено за даними: Витрати і ресурси домогосподарств України у 2005–2012 рр. (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) : стат. зб. – К. : Держкомстат України.

Відсутність прямих методів розрахунку величини неорганізованих заощаджень та їх впливу на розвиток домогосподарств не виключає можливість застосування для зазначених цілей непрямих методів оцінки.

Зокрема, за різними підрахунками фахівців у населення України перебуває сума неорганізованих заощаджень в обсязі 40–50 млрд. дол. США [3]. Відомо також багато інших оцінок тіньової економіки, які осідають в неорганізованих заощадженнях домашніх господарств [4], негативно впливають на оцінку реального стану її фінансової діяльності. Проведені наші дослідження на основі зіставлення обсягів роздрібно торгівлі з витратами домашніх господарств на придбання товарів показали, що рівень тінізації доходів населення у 2010 р. та в середньому за чотири роки (2007–2010 рр.) склав 58,2%, а частка таких доходів у ВВП за досліджуваний період склала в середньому 27,5% [2]. Отже, в реальній ситуації домашні господарства функціонують ефективніше, ніж представляють інформацію про фінансові результати своєї діяльності. Розв'язання проблемних питань, пов'язаних із зниженням тінізації фінансової діяльності домашніх господарств в Україні, потребує прийняття на державному рівні законодавчих актів, які забезпечують нормальні умови для їх функціонування, стимулюючи за надання повної і достовірної інформації про результати діяльності, зниження тіньових економічних операцій, розширення витрат на підприємницьку діяльність.

Вищевисвітлені результати досліджень дозволяють зробити такі узагальнення:

1. Фінансовий потенціал домашніх господарств є досить потужним. Проте структура витрат і доходів домашніх господарств, перебуваючи в прямій залежності від фінансово-економічного стану національної економіки, є нераціональною і потребує перегляду чинного законодавства держави щодо оплати праці в країні, визначення витрат на платні комунальні послуги, приведення їх у відповідність до міжнародних стандартів. Реалізація зазначеного напряму сприятиме підвищенню фінансових можливостей домашніх господарств у задоволенні власних потреб та зростанню їх інвестиційної діяльності.

2. Наявна методологія визначення фінансових можливостей домашніх господарств побудована в основному на вибіркових дослідженнях, які дають можливість окреслити загальні тенденції їх розвитку, але не дають повної і об'єктивної оцінки про стан їх господарської діяльності, а відповідно про реальні обсяги доходів і витрат.

3. Сучасні досягнення в сфері інформатики відкривають нові можливості щодо визначення фінансових ресурсів домашніх господарств та напрямів їх використання. Отже, в перспективі важливо розробити і впровадити в практику господарювання нову систему інформаційного забезпечення, яка б давала можливість з достатньою повнотою і достовірністю оцінювати результати діяльності домашніх господарств та їх вплив на розвиток національної економіки.

4. На теперішній час домашні господарства представляють інформацію про власну виробничо-господарську діяльність, доходи від якої складають менш ніж 5% від їх загальної суми. В зарубіжних країнах цей показник є значно вищим. Отже, важливо ввести нові вимоги до звітування виробничо-господарської діяльності домашніх господарств та запровадити мотиваційні

механізми, що мали б спонукати до збільшення доходів від такої діяльності та зниження обсягів тіньових доходів.

5. Підвищення ефективності функціонування домашніх господарств в Україні потребує вдосконалення чинного законодавства в напрямках: прийняття Закону України «Про домашні господарства», внесення змін у чинні законодавчі акти, які регулюють і формують цивілізовані відносини з іншими суб'єктами національної економіки.

Список використаних джерел

1. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2012 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) : статистичний збірник – Ч. 1. – К. : Державна служба статистики України, 2013. – 377 с.
2. Фінансовий потенціал регіону: механізми формування та використання : монографія / НАН України. Інститут регіональних досліджень ; за наук. ред. М.А. Козоріз. – Львів, 2012. – С. 253. – 307 с.
3. Сугоняко А. На банковском фронте без перемен // Фокус. – 2010. – №30. – С. 24.
4. Ермолаев А. Четвертое измерение // Зеркало недели. Украина. – 2010. – №6. – 19 февраля. – С. 3.
5. Карпатський регіон: актуальні проблеми та перспективи розвитку : монографія у 8 томах / НАН України. Інститут регіональних досліджень ; наук. ред. В.С. Кравців. – Львів, 2013. – Том 6. Фінансовий потенціал / відпов. ред. І.З. Сторонянська. – С. 247-266.

Козориз М.А., Ключнык Л.В. Финансовые ресурсы домашних хозяйств: проблемы формирования и использования.

Освещены проблемы развития домашних хозяйств в Украине, определены особенности формирования финансовых отношений домохозяйств с другими субъектами рыночной экономики. Основное внимание уделено исследованию источников формирования финансовых ресурсов домашних хозяйств и обоснованию направлений повышения эффективности их использования с позиций интересов собственников и национальной экономики в целом.

Ключевые слова: финансовые ресурсы, домашние хозяйства, доходы, расходы, сбережения.

Kozoriz M.A., Klyuchnyk L.V. Financial resources of households: problems of formation and use.

The problems of households' development in Ukraine, especially the features of formation of the financial relations of households with other market economy actors are considered in the article. The main attention is paid to the investigation of the sources of households' financial resources formation as well as to the substantiation of the directions of its use efficiency improvement in terms of the owners' and national economy interests.

Keywords: financial resources, households, incomes, expenses, savings.

Надійшло 11.02.2014 р.